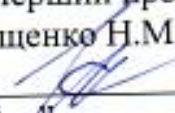

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Навчально-науковий інститут післядипломної освіти
Кафедра прикладної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Перший проректор
Іщенко Н.М.

“ 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОСОМАТИКА В СИСТЕМНОМУ СІМЕЙНОМУ ПІДХОДІ

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма «Сімейна психологія з основами психотерапії»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Розробник

В.о. завідувача кафедри
прикладної психології
Гарант освітньої програми

Директор Навчально-наукового інституту
післядипломної освіти

Начальник навчально-методичного відділу

Кучманіч І. М.

Опанасенко Л.А.

Опанасенко Л.А.

Норд Г.Л.

Шкірчак С.І.

Миколаїв – 2021 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Психосоматика в системному сімейному підході	
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки	
Спеціальність	053 Психологія	
Освітня програма	Сімейна психологія з основами психотерапії	
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	1, 2	
Навчальний рік	2021-2022 н. р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	-	3-4триместр
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	5 кредитів / 150 годин	
Структура курсу: – лекції – практичні заняття (семінарські, лабораторні, півгрупові) – години самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
		12 год. 12 год. (півгрупові) 126 год.
Відсоток аудиторного навантаження	16 %	
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	Іспит	

Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета. Курс «Психосоматика в системному сімейному підході» спрямований на формування у студентів розуміння природи захворювань психосоматичного характеру в системному сімейному підході та навичок психологічної допомоги психосоматичним хворим.

Завдання:

- ознайомити студентів із феноменом психосоматичних захворювань;
- розкрити специфіку розуміння симптому в системному сімейному підході;
- висвітлити психологічні особливості виникнення психосоматичних розладів внаслідок впливу сукупності біопсихосоціальних факторів;
- сформувати уявлення та здобути компетенції щодо особливостей роботи психолога із захворюваннями психосоматичного характеру в системному підході;
- сприяти розвитку професійної ідентичності майбутніх психологів.

У результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- основні положення сучасних теорій та концепцій виникнення психосоматичних захворювань;
- сучасні класифікації психосоматичних розладів;
- передумови виникнення різних психосоматичних захворювань;
- місце психотравмуючих ситуацій у розгортанні захворювань психосоматичного характеру;
- принципи побудови психологічної допомоги клієнтам із різними психосоматичними захворюваннями в системному підході.

має вміти:

- проводити психодіагностику клієнта із психосоматичними захворюваннями;
- аналізувати та розуміти сутність виникнення симптому в конкретній сімейній системі;
- надавати психологічну допомогу відповідно до виду психосоматичного розладу;
- вибудовувати стратегію психотерапевтичної допомоги психосоматичному клієнту, ґрунтуючись на засадах системного підходу.

Програмні компетенції

Загальні компетентності

- ЗК1. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК7. Здатність діяти соціально відповідно та свідомо.
- ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатись до спільної мети.
- ЗК10. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

Спеціальні (фахові) компетентності

- СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
- СК3. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та / або доказові методики і техніки практичної діяльності.
- СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгові, психотерапевтичну, консультативну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
- СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.
- СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
- СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
- СК9. Здатність дотримуватись у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватись загальнолюдськими цінностями.
- СК 13. Здатність добирати доречну стратегію психопрактичної діяльності на підставі аналізу власних базових компетенцій і клієнтського запиту.

Очікувані програмні результати навчання:

- ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
- ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.
- ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), проводити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.
- ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та просвітницькі програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.
- ПР8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про завершення за допомогою або підвищення кваліфікації.
- ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
- ПР12 Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.
- ПР13 Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності
- ПР 14. Володіти прийомами підвищення психологічної культури клієнтів, рівня їхнього психологічного благополуччя.
- ПР 15. Розуміти важливість збереження здоров'я (власного й навколишніх) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

2. Програма навчальної дисципліни

Заочна форма

№ п. п.	Теми	Лекції /год.	Півгрупові / год.	Самостійна робота
1	Поняття та класифікація психосоматичних розладів	2		9
2	Специфіка розуміння симптому в системному підході		2	9
3	Теорії виникнення та перебігу психосоматичних захворювань	2		9
4	Місце стресу та психотравми в процесі виникнення захворювань психосоматичного характеру		2	9
5	Тривога, панічні атаки: феноменологія та психотерапія в системному підході	2		9
6	Серцево-судинні захворювання: психологічні характеристики особистості, особливості психотерапії		2	9
7	Хвороби органів дихання: особливості особистості, психотерапія	2		9
8	Захворювання шлунково-кишкового тракту: психологічний портрет хворого, специфіка психотерапії		1	9
9	Розлади харчової поведінки. Психотерапія РХП в системному підході		1	9
10	Шкірні хвороби: психологічні характеристики хворого, напрями психотерапії		2	9
11	Захворювання ендокринної системи: особливості клієнта, специфіка психотерапії		1	9
12	Гінекологічні хвороби: психосоматичний аспект		1	9
13	Специфіка робота психолога з психосоматичними захворюваннями в системному підході	2		9

14	Психосоматичні сім'ї: поняття, особливості функціонування	2		9
Всього за курсом		12	12	126

3.1. Плани лекційних занять

Тема 1

«Поняття та класифікація психосоматичних розладів»

1. Психосоматика та її роль у формуванні сучасних уявлень про єдність соматичного і психічного
2. Міждисциплінарність психосоматичного підходу
3. Джерела психосоматичних захворювань
4. Класифікація психосоматичних розладів

Тема 2

«Теорії виникнення та перебігу психосоматичних захворювань»

1. Психосоматичні теорії і моделі
2. Характеристика основних стадій психосоматичного процесу
3. Психогенні реакції при психосоматичних захворюваннях
4. Диференціально-діагностичні критерії різних форм психосоматичних порушень

Тема 3

«Тривога, панічні атаки: феноменологія та психотерапія в системному підході»

1. Психосоматичні «маски» тривоги та панічних атак
2. Психологічний профіль хворих з панічними атаками
3. Застосування в психотерапії системного підходу у роботі з тривогою та панічними атаками
4. Фактори, які підвищують ефективність психотерапевтичної допомоги тривожним хворим та особам, які страждають через панічні атаки

Тема 4

«Хвороби органів дихання: особливості особистості, психотерапія»

1. Психосоматичні захворювання органів дихання (бронхіальна астма, синдром гіпервентиляції, невротичний дихальний синдром, туберкульоз легень)
2. Картина особистості при захворюваннях органів дихання
3. Емоційні фактори розвитку психосоматичних захворювань органів дихання

4. Особливості психотерапевтичної допомоги при психосоматичному характері хвороб органів дихання

Тема 5

«Специфіка робота психолога з психосоматичними захворюваннями в системному підході»

1. Планування та реалізація психотерапевтичних сесій в системному підході у роботі з психосоматичними розладами
2. Особливості взаємодії психолога з психосоматичним хворим в системному підході
3. Значення ролі психолога і використання терапевтичних відносин у процесі змін
4. Особливості оцінки ефективності психотерапевтичного впливу в системному підході у роботі з психосоматичними захворюваннями

Тема 6

«Психосоматичні сім'ї: поняття, особливості функціонування»

1. Феномен «психосоматична сім'я» в сучасних психологічних дослідженнях
2. Причини виникнення та особливості розвитку феномену
3. Оцінка якості життя психосоматичних сімей
4. Сімейна психотерапія як основний напрям роботи з психосоматичними сім'ями

3.2. Плани практичних занять

Тема 1

«Специфіка розуміння симптому в системному підході»

Теоретичний блок

1. Симптом як системний феномен
2. Механізми виникнення симптому
3. Основні симптоми та синдроми в психосоматиці
4. Особливості роботи психолога з симптомом у системному підході

Практичний блок

- Поміркуйте над висловлюванням: «Симптом – це сплата за можливість не змінювати щось у своєму житті». Як Ви розумієте цю тезу? Аргументуйте свою точку зору.
- Наведіть приклади до кожного із запропонованих механізмів виникнення психосоматичних розладів: внутрішній конфлікт, ефект навіювання, самопокарання, травматичний досвід минулого, умовна вигода.

Тема 2

«Місце стресу та психотравми в процесі виникнення захворювань психосоматичного характеру»

Теоретичний блок

1. Стрес, види стресів, механізми дії та фактори і передумови, що сприяють психосоматичному порушенню
2. Поняття травми. Механізм утворення травми. Етапи посттравматичних станів
3. Вплив психотравми на виникнення захворювання психосоматичного характеру
4. Оцінка критичних життєвих подій: аналіз факторів

Практичний блок

- Визначте основні складові відновлення безпечності життя для роботи з психосоматичним хворим.
- Окресліть структуру консультативної / терапевтичної роботи зі стресом / травмою (на прикладі конкретного кейсу).

Тема 3

«Серцево-судинні захворювання: психологічні характеристики особистості, особливості психотерапії»

Теоретичний блок

1. Психологічні передумови виникнення захворювань серцево-судинної системи
2. Характеристика осіб, хворих на ішемічну хворобу серця, інфаркт міокарда, аритмію
3. Синдром «страху новизни» у психосоматиці та особливості роботи з ним
4. Особливості психотерапії психосоматичних порушень при серцево-судинних захворюваннях

Практичний блок

- Запропонувати тематику циклу тренінгових занять терапевтичного змісту для роботи з хворими на серцево-судинні захворювання (8-10 тем), розробити загальний опис тренінгу (мета, завдання, очікувані результати).

Тема 4

«За захворювання шлунково-кишкового тракту: психологічний портрет хворого, специфіка психотерапії.

Розлади харчової поведінки. Психотерапія РХП в системному підході»

Теоретичний блок

1. Психологічні причини захворювань шлунково-кишкового тракту

2. Психологічні особливості хворого на хронічні захворювання шлунково-кишкового тракту
3. Психосоматичні аспекти розладів харчової поведінки
4. Особливості психотерапевтичної допомоги при розладах харчової поведінки: системний підхід

Практичний блок

- Здійснити підбір психодіагностичних методик (мінімум 3). Провести психодіагностику повнолітньої особи з метою виявлення психосоматичних розладів. Заповнити протокол діагностики (пропоновані методики: скринінгові анкети, Опитувальник стану здоров'я PHQ, Шкала соматичних симптомів SSS-8, Шкала депресії Гамільтона HAMD, Госпітальна шкала тривоги та депресії HADS, Шкала реактивної та особистісної тривоги Сілбергера-Ханіна, Клінічний опитувальник для діагностики невротичних станів, Шкала оцінки якості життя MOS SF-36, Методика незавершених речень Сакса-Сіднея тощо).
- На основі отриманих даних запропонувати конкретні кроки психологічної допомоги психотерапевтичного або профілактичного характеру з дотриманням принципів системного підходу.

Тема 5

«Шкірні хвороби: психологічні характеристики хворого, напрями психотерапії»

Теоретичний блок

1. Шкіра та захист індивідуальності особистості: психосоматичний аспект
2. Психологічні передумови виникнення захворювань шкіри
3. Характеристика осіб, хворих на нейродерміт, псоріаз, кропивницю, алергію
4. Напрями психотерапії у роботі зі шкірними хворобами

Практичний блок

- Підібрати психотехніки для терапевтичної роботи зі хворим на шкірні захворювання та психотехніки для взаємодії з членами його сім'ї, обґрунтувати свій вибір.
- Детально презентувати особливості використання 1 психотехніки у роботі з дітьми та з дорослими, в індивідуальній та груповій роботі.

Тема 6

«Захворювання ендокринної системи: особливості клієнта, специфіка психотерапії. Гінекологічні хвороби: психосоматичний аспект»

Теоретичний блок

1. Особливості особистості, яка має хронічні захворювання ендокринної системи
2. Побудова психологічної допомоги хворим на захворювання ендокринної системи

3. Психосоматична природа гінекологічних хвороб
4. Специфіка психотерапевтичної роботи з жінками, які мають гінекологічні захворювання

Практичний блок

- Розробити програму психокорекції психосоматичних розладів у жінок, які скаржаться на гінекологічні хвороби. Запропонувати: тему, мету, завдання, план, назви ключових психотехнік.

Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота з дисципліни «Психосоматика в системному сімейному підході» виконується студентами у вільні від аудиторних занять години. Вона включає опрацювання спеціальної літератури, підготовку до практичних занять, додаткові завдання.

Перелік завдань для самостійного опрацювання:

1. Охарактеризуйте зв'язок психосоматики з іншими науками та галузями психології
2. Визначте основні, на Вашу думку, концепції психосоматичних розладів
3. Підготуйте схему чинників психосоматичних розладів
4. Визначте основні особистісні характеристики психосоматичних хворих
5. Розробіть словник основних понять з курсу даної навчальної дисципліни
6. Охарактеризуйте особистість хворого з одним із видів порушень харчової поведінки
7. Розробіть психологічний портрет хворого із захворюванням шлунково-кишкового тракту
8. Визначте чи є відмінності у психологічних характеристиках особистості, яка має захворювання шлунково-кишкового тракту та хворого з одним із видів порушень харчової поведінки
9. Охарактеризуйте особистість хворого з одним із порушень органів дихання
10. Визначити особистісні особливості хворого з порушеннями серцево-судинної системи.
11. З'ясуйте відмінності і спільне у хворих на хвороби серцево-судинної системи та опорно-рухового апарату
12. Охарактеризуйте особистість хворого з порушенням ендокринної системи
13. З'ясуйте психологічні особливості особистості онкохворих
14. Охарактеризуйте чинники та наслідки для особистості функціональних сексуальних порушень.
15. Визначте чинники психосоматичних аспектів депресії
16. Охарактеризуйте феномен «психосоматичні сім'ї»

17. Розробіть схему: «Фактори формування психосоматичних сімей»
18. Підберіть методики для вивчення психосоматичних розладів у дітей
19. Підберіть методики для вивчення психосоматичних розладів у дорослих.
20. Визначте принципи роботи з психосоматичними сім'ями
21. Визначте особливості консультативної роботи з членами психосоматичних сімей
22. Окресліть основні аспекти побудови психотерапевтичної роботи з психосоматичними сім'ями

Завдання для контрольної роботи

Контрольна робота з дисципліни «Психосоматика в системному сімейному підході» передбачає ґрунтовне висвітлення двох теоретичних питань, які вивчаються в межах даного курсу та розв'язання практичного завдання. Відповіді на теоретичні питання мають розкривати сутність феномену та ґрунтуватися на аналізі сучасних вітчизняних та зарубіжних розвідках. Загальний обсяг відповідей на теоретичні питання – 3-4 сторінки. Максимальна оцінка за відповідь на кожне запитання – 5 балів.

Практичне завдання представлено кейсом та передбачає висвітлення унікальної траєкторії психотерапевтичної роботи студента з окресленим симптомом. Виконання завдання покликане розвивати в студентів ініціативу, власний психотерапевтичний почерк та креативність. Максимальна оцінка за завдання – 10 балів; обсяг – 5-6 сторінок.

Структура роботи: титульний аркуш, відповіді на теоретичні питання, список використаних літературних джерел в алфавітному порядку.

Обсяг роботи: 8-10 сторінок основного тексту (основна частина).

Оформлення роботи: текст роботи розміщується на аркушах формату А4, поля: по 20 мм, нумерація починається з другого листа, розміщується внизу, посередині аркуша; шрифт 14 Times New Roman, інтервал – 1,5; граматичні і стилістичні помилки виключаються.

I. Теоретичні питання.

1. Розкрийте сутність парадоксальної природи симптому.
2. Дайте визначення поняттю «алекситимія» та наведіть декілька концепцій, які розкривають специфіку виникнення даного феномена.

II. Практичне завдання.

Ситуація: «Клієнтка С., 36 років, заміжня, має 2 дітей. Звернулася до психолога із запитом допомогти їй позбутися панічних атак, які вона переживає вже 5 місяців. Із розмови з психологом стало відомо, що жінка досить часто відвідує різних лікарів та скаржиться на соматичні болі нез'ясованого генезу. Наразі жінка не проживає зі своїм чоловіком, хоча і не розлучена з ним. Вона з дітьми мешкає у мами, оскільки це «допомагає їй відчувати себе в безпеці» та «зменшує кількість панічних атак». Чоловік ставиться «з розумінням до такої

ситуації та чекає на одужання своєї дружини вдома». Клієнтка зазначає, що 3 місяці назад вона вийшла з декретної відпустки і продовжила працювати на попередній роботі. Загалом декретна відпустка тривала 9 років і їй «було важко звикати до нового ритму свого життя».

Сімейне життя С. описує як «щасливе та спокійне», втім іноді вона була незадоволена поведінкою власного чоловіка через його неспроможність забезпечити їй такий рівень життя, який вона мала в батьків. Батьки жінки фінансово завжди допомагали і допомагають сім'ї доньки».

Завдання:

1. Наведіть декілька системних гіпотез у виникненні окресленого симптому в клієнтки.
2. Визначте 8-10 уточнюючих запитань для з'ясування специфіки виникнення панічних атак.
3. Опишіть стратегію психотерапії та наведіть 1-2 техніки роботи з клієнткою.

4. Забезпечення освітнього процесу

Для більш якісного викладання лекційного матеріалу та зручного проведення практичних занять аудиторії мають бути забезпечені:

- проекційним мультимедійним обладнанням (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер); OS: Windows,
  - доступом до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi; Browsers: Chrome / Opera / Mozilla Firefox / MS Edge; Android, iOS;
- програмне забезпечення: Word, Excel, PowerPoint; Skype, Zoom, Google Meet;
- системою електронного навчання Moodle 3.9;
- тренінгова аудиторія (дошка, фліпчарт, комплект канцелярського приладдя для творчості: маркери, олівці, кольорові стікери, ватман, блокнот для фліпчарту тощо).

5. Підсумковий контроль: іспит

Підсумковий контроль з дисципліни проводиться відповідно до освітнього плану у вигляді іспиту, в терміни, встановлені графіком освітнього процесу та в обсязі навчального матеріалу. Форма проведення: усна.

Перелік питань до іспиту

1. Поняття здоров'я. Біопсихосоціальна модель хвороби.
2. Поняття психосоматики в сучасній психології.
3. Міжгалузеві зв'язки психосоматики.
4. Історичний аспект становлення психосоматики як наукового знання.
5. Поняття та критерії виникнення психосоматичних розладів та захворювань.

6. Основні задачі психотерапії психосоматичних хворих.
7. Характеристика основних стадій психосоматичного процесу.
8. Чинники виникнення психосоматичних хвороб.
9. Вторинна вигода хвороби для психосоматичного хворого.
10. Стратегії протистояння особистості хворобі при хронічному соматичному розладі.
11. Типи класифікацій психосоматичних розладів.
12. Загальні характеристики психосоматичних захворювань.
13. Психологічні характеристики психосоматичних хворих.
14. Диференціально-діагностичні критерії різних форм психосоматичних порушень.
15. Психодинамічна концепція психосоматичних захворювань.
16. Теорія психосоматичної специфічності Ф. Александера.
17. Концепція особистісних профілей Ф. Данбар.
18. Теорія М. Шура.
19. Теорія алекситимії П. Сіфнеуса.
20. Нейропсихологічні теорії.
21. Поняття симптому та синдрому в медицині та психології.
22. Парадоксальна природа симптому.
23. Психологічні характеристики симптому.
24. Симптом у контексті системної психології.
25. Поняття стресу. Види стресу. Роль стресу в процесі виникнення психосоматичних захворювань.
26. Поняття травми. Механізм утворення травми у психосоматичних хворих.
27. Етапи посттравматичних станів у психосоматичних хворих.
28. Вплив психотравми на виникнення захворювання психосоматичного характеру.
29. Поняття, види та особливості копінг-стратегій.
30. Феномен алекситимії та його значення у виникненні психосоматозів.
31. Тривога, панічні атаки: психологічні механізми виникнення та особливості перебігу.
32. Психологічний профіль хворих з панічними атаками
33. Психотерапія панічних атак в системному підході.
34. Фактори, які підвищують ефективність психотерапевтичної допомоги тривожним хворим та особам, які страждають через панічні атаки
35. Серцево-судинні захворювання: психологічні характеристики особистості.
36. Серцево-судинні захворювання: особливості психотерапії.
37. Емоційні фактори розвитку психосоматичних захворювань органів дихання.
38. Хвороби органів дихання: особливості особистості.
39. Хвороби органів дихання: особливості психотерапії

40. Захворювання шлунково-кишкового тракту: психологічний портрет хворого.
41. Захворювання шлунково-кишкового тракту: специфіка психотерапії.
42. Розлади харчової поведінки: психосоматична природа
43. Психотерапія розладів харчової поведінки в системному підході.
44. Шкірні хвороби: психологічні характеристики хворого.
45. Шкірні хвороби: напрями психотерапії.
46. Захворювання ендокринної системи: особливості клієнта.
47. Захворювання ендокринної системи: специфіка психотерапії.
48. Гінекологічні хвороби: психосоматичний аспект.
49. Психотерапевтична допомога при психосоматиці гінекологічних захворювань у жінок.
50. Синдром «страху новизни» у психосоматиці та особливості роботи з ним.
51. Специфіка психодіагностичної бесіди з психосоматичним хворим.
52. Планування та реалізація психотерапевтичних сесій в системному підході у роботі з психосоматичними розладами.
53. Базові техніки роботи з психосоматичним симптомом в системному підході.
54. Екстерналізація як метод роботи з симптомом в системній психотерапії.
55. Етапи роботи з симптомом в системній психотерапії.
56. Психосоматичні сім'ї: поняття, особливості функціонування.
57. Феномен «психосоматична сім'я» в сучасних психологічних дослідженнях
58. Оцінка якості життя психосоматичних сімей
59. Сімейна психотерапія як основний напрям роботи з психосоматичними сім'ями
60. Особливості профілактики психосоматичних розладів.
61. Психологічне консультування при психосоматичних розладах.
62. Психокорекція при психосоматичних розладах.
63. Психосоціальні фактори впливу на виникнення та перебіг психосоматичних розладів
64. Значення ролі психолога і використання терапевтичних відносин у процесі змін
65. Професійне вигорання психолога у роботі з психосоматичним хворим.
66. Критерії ефективності психотерапевтичного впливу на людину, яка страждає на психосоматичний розлад.
67. Етичні питання роботи психолога з психосоматичним хворим
68. Чинники виникнення психосоматичних хвороб
69. Психотерапевтичні напрями та їх ефективність у подоланні різних психосоматичних хвороб.
70. Психотерапія різних категорій клієнтів з психосоматичними захворюваннями.

Типовий екзаменаційний білет

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

(повне найменування вищого навчального закладу)

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 053 Психологія

Триместр: 4

Навчальна дисципліна «Психосоматика в системному сімейному підході»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 0

1. Поняття здоров'я. Біопсихосоціальна модель хвороби
2. Психотерапія панічних атак в системному підході
3. Специфіка психодіагностичної бесіди з психосоматичним хворим

Затверджено на засіданні

Протокол № 4 від «20» грудня 2021 року

**В.о. завідувача кафедри
прикладної психології**

_____

Опанасенко Л. А.

Екзаменатор

_____

Кучманіч І. М.

Проведення підсумкового контролю знань. Результатом вивчення дисципліни виступає екзамен. Умовою допуску до підсумкового контролю знань є позитивні оцінки з поточного контролю знань. Контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент протягом семестру, становить 60 балів. На екзамені максимальна кількість – 40. Екзаменаційний білет складається з 3 питань.

За відповідь на 2 перші питання під час іспиту студент може отримати максимум 10 балів:

<i>Кількість балів</i>	<i>Вимоги щодо засвоєння навчального матеріалу</i>
<i>Макс. 10 балів</i>	
1 бал	Студент відтворює тільки деякі елементи вивченого матеріалу
2 бал	Студент фрагментарно відтворює незначну частину матеріалу, здатний до елементарного викладу питання
3 бал	Студент відтворює менше половини навчального матеріалу
4 бал	Студент знає приблизно половину навчального матеріалу
5 бал	Студент розуміє основний навчальний матеріал, з неточностями надає визначення основних понять
6 бал	Студент окреслює основні теоретичні положення, проте відчуваються труднощі в їх узагальненні та формулюванні висновків

7 бал	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, вміє наводити власні приклади на підтвердження думок, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях
8 бал	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує їх в нестандартних ситуаціях, критично оцінює явища, факти, ідеї
9 бал	Студент володіє узагальненими знаннями, аргументовано використовує їх, глибоко і змістовно аналізує, виявляє особистісну позицію щодо засвоєного матеріалу
10 бал	Студент має системні знання, володіє термінологією, готовий до застосування знань на практиці

За відповідь на 3 питання під час іспиту студент може отримати максимально 20 балів.

<i>Кількість балів</i>	<i>Вимоги щодо засвоєння навчального матеріалу</i>
<i>Макс. 20 балів</i>	
1-2 бали	Студент відтворює тільки деякі елементи вивченого матеріалу
3-4 бали	Студент фрагментарно відтворює незначну частину матеріалу, здатний до елементарного викладу питання
5-6 балів	Студент відтворює менше половини навчального матеріалу
7-8 балів	Студент знає приблизно половину навчального матеріалу
9-10 балів	Студент розуміє основний навчальний матеріал, з неточностями надає визначення основних понять
11-12 балів	Студент окреслює основні теоретичні положення, проте відчуваються труднощі в їх узагальненні та формулюванні висновків
13-14 балів	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, вміє наводити власні приклади на підтвердження думок, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях
15-16 балів	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує їх в нестандартних ситуаціях, критично оцінює явища, факти, ідеї
17-18 балів	Студент володіє узагальненими знаннями, аргументовано використовує їх, глибоко і змістовно аналізує, виявляє особистісну позицію щодо засвоєного матеріалу
19-20 балів	Студент має системні знання, володіє термінологією, готовий до застосування знань на практиці

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Відповіді на практичних заняттях / максимально: 40 балів	5 балів*6 занять = 30 балів, 2 додаткові завдання *5 балів = 10 балів
2	Виконання контрольної роботи	20 балів
3	Іспит	40 балів
	Всього	100 балів

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень студентів є знання, уміння та навички, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до професійних завдань.

Поточний контроль знань студентів включає оцінку за роботу на практичних заняттях та самостійну роботу.

Поточний контроль знань студентів здійснюється через проведення письмових контрольних робіт завантажених в Moodle.
<http://moodle3.chmnu.edu.ua/>

Критерії поточної оцінки знань студентів

Усний виступ та виконання письмового завдання	Критерії оцінки
1	Володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на репродуктивному рівні
2	Може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень з допомогою викладача, може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки, виправляти допущені помилки
3	Здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, частково контролювати власні навчальні дії, наводити окремі власні приклади на підтвердження певних тверджень
4	Вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність
5	Вільно (самостійно) володіє вивченим обсягом матеріалу, в тому числі і застосовує його на практиці

Критерії оцінки контрольної роботи

Виконання письмового завдання		Критерії оцінки
Теоретичне питання	Практичне завдання	
5 балів	9-10 балів	При виконанні завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені робочою програмою, проявляє творчий підхід до виконання завдання.
4 бали	7-8 балів	При виконанні завдання студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені робочою програмою. Робота змістовна, аргументована.
3 бали	5-6 балів	Завдання виконано в цілому правильно, але мають місце окремі неточності. Аналіз наукових джерел потребує незначного доопрацювання.
2 бали	3-4 балів	Студент припускається помилок через недостатнє розуміння програмного матеріалу, проявляється фрагментарність у висвітленні основних положень роботи.
1 бал	1-2 балів	При виконанні завдання студент припускається значних помилок / завдання викликає великі труднощі у студента.

Методи навчання та матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу

ПРН	Методи навчання	Матеріально-технічне забезпечення
ПРН1	Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий метод, аналіз життєвих ситуацій	<p>Проекційне мультимедійне обладнання (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер); доступ до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi; програмне забезпечення: Word, Excel, PowerPoint; Zoom; система електронного навчання Moodle 3.9</p>
ПРН4	Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий метод, аналіз життєвих ситуацій	
ПРН5	Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий метод, аналіз життєвих ситуацій	
ПРН6	Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий метод, аналіз життєвих ситуацій	
ПРН8	Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий метод, аналіз життєвих ситуацій	
ПРН9	Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий метод, аналіз життєвих ситуацій	
ПРН12	Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий метод, аналіз життєвих ситуацій	
ПРН13	Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий метод, аналіз життєвих ситуацій	
ПРН14	Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий метод, аналіз життєвих ситуацій	
ПРН15	Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий метод, аналіз життєвих ситуацій	

7. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Кучманіч І. М. Психологія сім'ї : навчально-методичний посібник. Миколаїв, 2018. 180 с.
2. Мушкевич М. І., Чагарна С. Є. Основи психотерапії. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 420 с.
3. Особливості стосунків «психотерапевт – клієнт» у сучасному соціокультурному середовищі: монографія за ред. З.Г. Кісарчук. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 225 с.
4. Практична психосоматика : депресія. Навчальний посібник за ред.. О С. Чабана, О. О. Хаустової. К. : Видавничий дім Медкнига, 2021. 216 с.

5. Практична психосоматика : діагностичні шкали. Навчальний посібник за ред.. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. К. : Видавничий дім Медкнига, 2021. 200 с.
6. Психологія сім'ї: підручник / за ред. В. М. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2021. 248 с.
7. Седих К., Фільц О. Основи психотерапії. К. : Академія, 2017. 192 с.
8. Ханецька Н. В. Психосоматика : теоретико-практичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Хмельницький, 2019. 123 с.
9. Чадських Ю. Г. Психологія і психосоматика : навч. посібник. К. : Каравела, 2018. 225 с.
10. Яцина О. Ф. Основи психотерапії : практикум. Навчально-методичний посібник. Ужгород, 2021. 80 с.

Допоміжна література

1. Афузова Г. В. Психологічні особливості матерів дітей з психосоматичними розладами. *Наук. часопис НПУ імені М. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. К. 2013. Вип. 24. С. 278-282.
2. Александер Ф. Психосоматическая медицина. Принципы и практическое применение. М.: Эксмо, 2002. 342 с.
3. Аммон Г. Психосоматическая терапия. СПб. : Речь, 2000. 238 с.
4. Бройтигам В., Кристиан П., Рад М. Психосоматическая медицина: кратк. учебн. М.: ГЭОТАР МЕДИЦИНА, 1999. 342 с.
5. Волков В. Т. Личность пациента и болезнь. Томск.: «Искра», 1995. 388 с.
6. Гейер К. Психосоматические расстройства. Санкт Петербург: «Питер», 2014. 168 с.
7. Гиндикин В.Я., Семке В.А. Соматика и психика. М.: Высшая школа, 2014. 364 с
8. Дальке Р. Болезнь как путь. Значение и предназначение болезней. СПб. : Весь мир, 2004. 320 с.
9. Данбар Г. Психосоматический диагноз. Л.: Мысль, 2012. 253 с.
10. Іваненко Б. Психосоматичні аспекти функціонування психіки. *Психологічні перспективи*. Луцьк. 2009. Вип. 13. С 151-158.
11. Исаев Д. Н. Психосоматические расстройства у детей. СПб.: Питер, 2000. 232 с.
12. Исаев Д. Н. Эмоциональный стресс, психосоматические и соматопсихические расстройства у детей. СПб. : Речь, 2005. 400 с.
13. Карвасарский Б. Д. Психотерапевтическая энциклопедия. СПб.: Изд. «Питер», 1999. 752 с.
14. Коваль М. Вплив стресу на розвиток психосоматичних захворювань у підлітків. *Практ. психологія та соц. робота*. 2007. №11. С. 14-17.
15. Корякіна Н. Психосоматика в нашому житті. *Персонал*. 2013. №3. С. 90-93.
16. Максименко С. Д. Психологічна допомога тяжким соматичним хворим : навч. посіб. Київ–Ніжин : Міланік, 2007. 115 с.
17. Малкина-Пых И. Г. Психосоматика: Справочник практического психолога. М.: Изд-во Эксмо, 2005. 992 с.

18. Пеньковська Н. Особливості психодіагностики у психосоматиці. *Позитум Україна*. 2011. №4. С 142-152.
19. Поляков Ю.Ф., Николаева В.В. Психосоматическая проблема: психологический аспект. М.: Высшая школа, 2002. 363 с.
20. Рохлин Л.Л. Этапы реабилитации соматических больных. М.: Высшая школа, 2000. 215 с.
21. Системная семейная терапия: Классика и современность / [сост. и научный ред. А.В. Черников]. М.: Независимая фирма «Класс», 2005. 400 с.
22. Терлецька Л.Г. Психічне здоров'я особистості. Технологія самоаналізу: Монографія. К.: Видавничополіграфічний центр „Київський університет“, 2016. 150 с.
23. Фролова Ю. Г. Психосоматика и психология здоровья : учеб. пособ. – 2-е изд., перераб. и доп. Мн. : ЕГУ, 2003. 172 с.
24. Хайнрот В. Психосоматические аспекты в психологии и медицине. М.: Медицина, 2012. 115 с.
25. Хомуленко Т. Б. Основы психосоматики : навч.-метод. посіб. Харків : 2009. 173 с.
26. Хомуленко Т. Б. Комунікативні особливості особистості з психосоматикою парних органів. *Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Психологія*. Вип. 18. Харків : ХНПУ, 2006. С. 181-191.
27. Червинська О. М. Психосоматика. Психосоматичні розлади. Психосоматичний підхід. *Український наук.-метод. журн.* 2003. №2. С 70-72.
28. Эйдемиллер Э.Г. Психология и психотерапия семьи. СПб., 1999. 651с.
29. Эйдемиллер Э.Г. Семейный диагноз и семейная психотерапия: учебное пособие для врачей и психологов [изд. 2-е, испр. и доп.]. СПб.: Речь, 2006. 352 с.
30. Якоби М.С. Соматопсихические аспекты в психологии. Санкт-Петербург: «Питер», 2014. 124 с.
31. Engel L. “Psychologenic” pain and the pain prone patient. *Amer. J. Med.* 2009, 26, 899 p.
32. Ericson M.H. The interpersonal hypnotic technigue for symptom correction and pain control. *Pain: clinical and experimental perspectives*. 13 Ed. by M. Weisenberg. Sant Zouis: The C.V. Mosby Company, 2015. P. 240-250.
33. Kit S. Global Perspectives in Family Therapy: Development, Practice, Trends. Routledge, 2013. 240 p.
34. Malmo R.B. and Shagaas C. Psychologic study of symptom mechanismus in phychiatric patients under stress. *Psychosom. Med.* 2014. 25. P. 11.
35. Malto R.B., Shagaas C. and Davis J.E. Electromyographic studies of muscular tension in psychiatric patients under stress. *J. Clin. Psychopath.* 2011. P. 12-45.
36. Melzack R. and Wall P. Fain: Psychological and Psychiatric Aspects. London: Baillere, Tindall and Cassell, 2013. 363 p.
37. Merskey H. An investigation of pain in psychological illness. D.M. thesis. Oxford, 2014. 463 p.
38. Merskey H. Psychiatric patients with persistent pain. *J. psychosom. Res.* 2015. P. 9, 299.

39. Merskey H. Some features of the history of the idea of pain. *Pain*, 2014. P.3-8.
40. Merskey H. The characteristics of persistent pain in psychological illness. *J. of Psychosomatic Research*. 2015. P.198-291.

Інформаційні ресурси

<http://books.google.com>

<http://pidruchniki.ws>

<http://studentam.net.ua/>

<https://scibook.net/>

<https://psihologia.info>

<https://psyfactor.org>